

Eikelmuis. Foto Vilda/Rollin Verlinde

Boven: een kast waarvan de bodem goed bedekt is met een dikke laag mos.

Onder: Kop van de dode eikelmuis. Aan de vorm van de kiezen is te zien dat het om de eikelmuis gaat. Foto's Johannes Regelink

Dode eikelmuis in eikelmuiskast!

In 2003 heeft de Zoogdiervereniging VZZ in Zuid-Limburg een onderzoek naar de eikelmuis *Eliomys quercinus* uitgevoerd. Een van de gebruikte methoden om de aanwezigheid van eikelmuisen vast te stellen, was het ophangen en controleren van eikelmuiskasten. Helaas heeft dit onderzoek geen waarnemingen opgeleverd. Zoals Dick Klees in Zoogdier 18-4 beschreef, heeft er in 2007 een nieuw onderzoek plaats gevonden in het kader van 'De Inhaalslag'. Hierbij zijn opnieuw kasten opgehangen en is er met life-traps gevangen, waarbij diverse dieren zijn aangetroffen in de omgeving van het Savelsbos en het Cannerbos.

Omdat ik regelmatig bij het Savelsbos in de buurt ben, controleer ik af en toe een groepje oude eikelmuiskasten die er nog hangen van het onderzoek in 2003. Op 14 december 2007 vond ik een waarschijnlijk eikelmuisnest in een van de kasten. Zo'n

nest wordt gekenmerkt door de grote hoeveelheid mos die in de kast gestopt is. In het nest zaten diverse haren, die bij nader onderzoek afkomstig bleken te zijn van das, wild zwijn en van paarden. Maar geen eikelmuisharen.

Op 15 januari 2008 zijn de kasten opnieuw gecontroleerd. In een ervan vonden Lobke Thijssen en ondergetekende een eikelmuis in verregaande staat van ontbinding! Opmerkelijk dat deze in december niet gezien is. Heb ik hem toen over het hoofd gezien? Ik verwacht van niet. Het dier is dan tussen 14 december en 15 januari uit zijn winterslaap gekomen om dat in een van de kasten met de dood te bekopen! In elk geval is dit dier 'voor de eeuwigheid bewaard' in de collectie van Naturalis te Leiden met collectienummer: 407227.

Johannes Regelink

Systematische predatie van rosse vleermuizen door Groninger bosuilen

Iets ten zuiden van het centrum van de stad Groningen ligt het Sterrebos. Dit is een parkbos met een groot bestand aan oudere loofbomen, waaronder vele eiken van meer dan honderd jaar oud. In het bos zijn meerdere kraambomen van de rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) aanwezig met in totaal ongeveer 100 vrouwtjes met jongen. Om deze reden geldt het Sterrebos binnen de provincie Groningen als belangrijk vleermuisgebied.

In maart 2005 ontdekte de auteur een broedpaar van de bosuil (*Strix aluco*) in het gebied. Navraag leerde dat de uilen zich daar vermoedelijk sinds 2004 hadden gevestigd. In de loop van de periode maart-juni 2005 konden van deze uilen 77 braakballen en de restanten van tenminste 20 andere braakballen worden verzameld. Hierin zaten de resten van diverse soorten kleine zoogdieren, waarbij het ging om tenminste 141 individuen van 9 soorten. Ook in 2006 en 2007 hebben de uilen in het Sterrebos gebroed en konden er braakballen worden verzameld. In 2006 zaten hierin de resten van tenminste 54 individuen van 9 soorten kleine zoogdieren en in 2007 de resten van tenminste 16 individuen van 7 soorten. In totaal werden in de afgelopen drie jaren in de braakballen van de bosuilen in het Sterrebos de resten van tenminste 211 individuen van 11 soorten kleine

zoogdieren aangetroffen. (zie tabel 1)

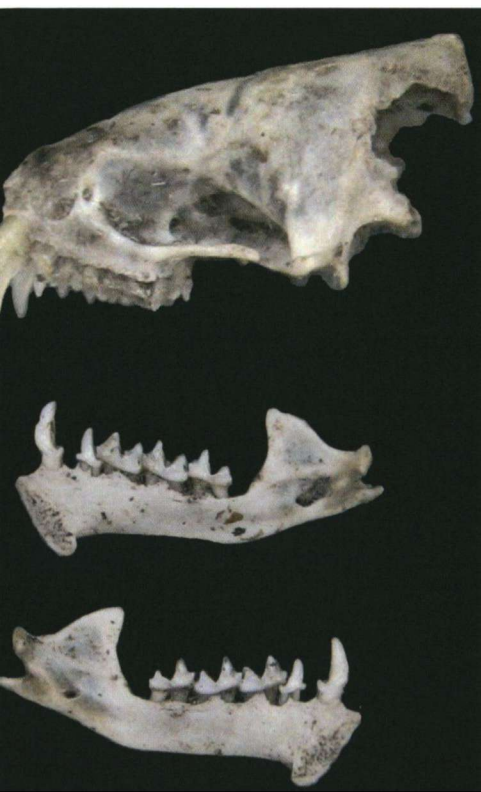
De meest opvallende soort onder de gevonden prooiresten is de rosse vleermuis. Hierbij ging het in 2005 om acht tot negen exemplaren, in 2006 om zes exemplaren en in 2007 om één exemplaar. In 2006 zat er bovendien ook een exemplaar van een nog ongedetermineerde kleine vleermuissoort in de braakballen. Dit wijst er op dat de bosuilen in het Sterrebos een bepaalde handigheid hebben ontwikkeld om vleermuizen te vangen. Vermoedelijk worden de vleermuizen geslagen bij het uitvliegen in de vroege avond of het invliegen in de vroege ochtend.

De braakballen van de bosuilen in het Sterrebos werden wekelijks verzameld. Daarbij bleken de ballen nogal moeilijk te vinden. Hiervoor zijn meerdere oorzaken aan te wijzen. De uilen zaten overdag hoog in enkele roestbomen waardoor de braakballen verspreid over een grotere oppervlakte op de grond terecht kwamen. Vanaf eind april kwam de kruidlaag onder de bomen sterk op, waardoor het nog lastiger werd om braakballen te vinden. Daarnaast vlogen zowel de oude als de jonge uilen 's nachts rond in het gebied en de braakballen die op dergelijke momenten werden geproduceerd konden niet worden teruggevonden. Dit alles leidde er toe dat een significant deel van de door de uilen geproduceerde braakballen niet is terugge-

Boven: de ligging van het Sterrebos
Onder: volwassen bosuil. Foto Martijn Bot.

Eén van de rosse vleermuisschedels uit de braakballen. Foto Rob Koelman.

Tabel 1
De in de periode 2005-2007
aangetroffen prooiresten

rosse vleermuis	15
vleermuis sp. indet.	1
huisspitsmuis	27
mol	2
dwergmuis	1
huismuis	3
bosmuis	107
bruine rat	18
veldmuis	24
rosse woelmuis	12
woelrat	1
zoogdieren	211
vogels	134
kikkers/padden	35
insecten	+
wormen	+

vonden. In 2005 werden bijvoorbeeld in mei slechts vijf hele en drie halve braakballen en in juni slechts één hele en één halve braakbal gevonden. Wel zaten er in dit beperkte aantal braakballen maar liefst vier van de acht tot negen in dat jaar aangetroffen rosse vleermuizen, waarbij er in twee gevallen één rosse vleermuis in een braakbal zat en in één geval zelfs twee. Op grond van voorgaande wordt ingeschat dat het zeer waarschijnlijk is dat er meer rosse vleermuizen zijn gepredeerd dan alleen de aangetroffen exemplaren. Het werkelijke aantal ligt vermoedelijk zelfs meer dan twee keer zo hoog!

Over systematische predatie van vleermuizen door uilen is nog niet zoveel bekend. In partijen braakballen van uilen wordt slechts af en toe een vleermuis gevonden, waarbij het dan meestal om een enkel individu gaat. Slechts heel af en toe worden er in een partij meerdere vleermuizen tegelijk aangetroffen. De situatie dat er gedurende enkele jaren achtereen steeds meerdere vleermuizen worden geslagen is in Nederland voor zover bekend nog niet eerder beschreven. Uit het buitenland zijn wel enkele publicaties bekend waarin systematische predatie van vleermuizen door bosuilen wordt beschreven. Ook hier is het echter een weinig voorkomend verschijnsel.

Rob Koelman, Zoogdiervereeniging VZZ

Dassen. Foto Studio Wolverine/ Dick Klees

Aantal dassen daalt in Westelijk Zuid-Limburg

Sinds 1991 houdt de dassenwerkgroep van IVN Eijsden de dassenstand in het Zuid-westen van Limburg in het oog. Het betreft het Savelsbos en omgeving: het gebied tussen Eijsden, Maastricht, Margraten en Mheer. Tenminste twee keer per jaar worden daar ruim tweehonderd locaties overdag bezocht ter controle van de burchten

en de leefomgeving. Een veertigtal burchten wordt ook 's avonds bezocht om het aantal dassen te tellen. Na ruim vijftien jaar controleren is duidelijk dat het aantal dassen sterk afneemt. Ook het voedselgebied wordt alsmaar kleiner: op het toenemend aantal grootschalige akkers hebben de dassen niets te zoeken.

Afgelopen jaar zijn er nauwelijks jonge dassen gezien. Vooral de burchten aan de westkant van het Savelsbos bleven akelig leeg. In bijgaande tabel is het aantal jongen sedert 2000 weergegeven. Naast de fluctuaties zien vallen vooral de nul waar-

nemingen van 2007 op.

Aan de hand van de gebruikelijke sporen rond een burcht uit de winter 2006/2007 werden er wel jongen verwacht, maar lieten zich geen jonge dieren zien. De hele lente, zomer en herfst niet. Ook het aantal getelde volwassen dieren was laag: slechts 2/3 van andere jaren.

Wat is er aan de hand? Heerst er een ziekte onder de Savelsbos dassen? Of hebben de moeders in maart en april niet voldoende voedsel kunnen vinden zodat hun jongen van honger zijn omgekomen? Wij hebben inderdaad op twee plaatsen een dode jonge das gevonden. Het aantal levende dassen dat werd gezien in de bebouwde kom van de gemeenten rond het Savelsbos is

nog nooit zo hoog geweest. Wat gingen die daar zoeken? Vragen waarop de leden van de dassenwerkgroep als niet-biologen geen antwoord hebben.

Wat gaat er komend voorjaar gebeuren, zullen er wel jongen zijn? De sporen op een aantal burchten begin januari wijzen erop, dat er een wijfjesdas zit die drachtig is. In april als wij beginnen met het tellen bij de burchten zullen we mogelijk snel meer weten. Was 2007 een incident of is er structureel iets aan de hand?

Wij houden u op de hoogte.

Jean H. Creuwels, tel. 043-3616195.

Nr.	Burchtnaam	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000
4	Deeshaag	0	3	4	4	5	3		1
5	Brouwerswei	0	0						
9	Bos1	0	0	0			1		
10	Bos2	0	0	0	2	2		5	5
11	Dommel	0	4	4	7	4		4	1
12	Waterburcht	0	0	4	1	3			4
13	Vuursteenrand	1	5						
14	Gr. Sjechelder	0	0	4	3	6	6	4	4
15	R. Sjechelder	0	0		2			2	2
16	Schrijnemakers	4	1	3	4			4	4
17	Vanwestreenen	0	3						2
20	Helweg		4	3	2	4	4		3
21	Beukgraft	0	2		2	3			
22	Jagersbos	0	4	5	5	1	1	3	2
23	Bijenburcht	0	0						
24	Beckersperen								
26	St. Joep	0	0	0					2
44	Zeet	0	0	0			2	2	3
	Totaal	5	26	27	32	28	17	24	33

nul
blank
getal

geen jonge dassen gezien ondanks meerdere waarnemingsmomenten
onbekend, slechts 1 keer bezocht maar ook geen sporen aanwezig
geteld aantal jonge dassen op de burcht bij meerdere waarnemingsmomenten